

چگونگی تأثیرپذیری اعتقادی وهابیت از اسرائیلیات

منور باقری دیژج^۱

چکیده

اسرائیلیات در اصطلاح به روایت های برگرفته شده از یهود و نصاری گفته می شود که در میان امت های گذشته جاری بوده است پیش از اسلام یهودیان که مروجان اصلی و عمده فرهنگ اسرائیلیات به شمار می روند، در مجاورت مشرکان در مدینه و پیرامون آن از جمله خیبر و فدک زندگی می کردند و چون دارای دین و کتاب آسمانی بودند، موقعیت و فرهنگ بالاتری در مقایسه با مشرکان داشتند و نزد آنان از جایگاه علمی ویژه ای برخوردار بودند. هدف از نگارش این مقاله بررسی راه های تأثیرپذیری وهابیت از اسرائیلیات و تعریف اسرائیلیات و ماهیت اسرائیلیات می باشد. و روش نگارش این مقاله به صورت کتابخانه ای و توصیفی بوده است. مشرکان برای فهم بسیاری از مسائل، از جمله مسائل مربوط به خلقت به آنان مراجعه می کردند، وهابیت در برخورد با صفات خبری خداوند قائل به نظریه تجسیم می باشند که اعتقادات برگرفته آنان در این زمینه به تأثیرپذیری آنان از اهل کتاب برمی گردد. آنان معتقدند که اوصاف انسانی ذکر شده در تورات نشان دهنده وجود این نوع صفات در خداوند متعال است، تنها تعداد معدودی از آنان در توجیه عقیده خویش می گویند که خداوند نیز همچون انسان دارای گوش، چشم، دست و پا و ... است اما از نوعی دیگر و متفاوت با اعضای انسان.

واژگان کلیدی

اسرائیلیات ، وهابیت ، یهود ، تجسیم

^۱ . طلبه سطح ۲ ، حوزه علمیه خواهران الزهرا(س)

مقدمه

اسرائیلیات از زمینه‌های انحراف در برخی از عقاید مسلمانان به ویژه درباره تاریخ زندگی پیامبران الهی است. زندگی اقوام یهودی در میان اعراب و نفوذ فرهنگی در میان آنها، ایجاز و گزیده‌گویی قرآن کریم در گزارش‌های تاریخی، ممنوعیت نقل و نگارش حدیث، مسلمان شدن بسیاری از علمای یهود و نصارا، سهل‌انگاری علمای مسلمان در نقل و بررسی احادیث و... باعث ورود اسرائیلیات به تاریخ و برخی تفاسیر و روایات شده که متأسفانه اثر آن تا به امروز در جوامع اسلامی دیده می‌شود. تأثیر اسرائیلیات بر جایگاه زن در جامعه اسلامی و پیدایش فرقه‌هایی مانند وهابیت که تحت تأثیر بشروار انگاری خداوند در کتاب مقدس قرار گرفته‌اند از نمونه‌های تأثیر اسرائیلیات بر جامعه اسلامی است.

و یکی از اصول بنیادین اسلام اصل توحید است، که خود شامل توحید ذاتی، ربوبی، صفاتی و افعالی می‌شود. مسلمانان در توحید صفاتی با یکدیگر اختلاف نظر دارند. به گونه‌ای که بعضی با ارائه چهره انسانی از خداوند، برایش اعضا و جوارح قائل شده‌اند. با توجه به این که در زمان پیامبر اکرم (ص) چنین اندیشه‌هایی در میان مسلمانان مطرح نبود، این پرسش مطرح می‌شود که این اندیشه‌ها به چه صورت است و چگونه بین مردم توصیف می‌شود؟ مقاله حاضر به تحقیق درباره این مسئله می‌پردازد. نقل و نگارش احادیث و روایات پیامبر (ص) از آن جا که تاثیرگذاری فوق‌العاده‌ای بر رفتار و کردار مسلمانان دارد، حائز اهمیت فراوان است بنابراین صحت و سقم این روایات و دانستن میزان اعتبار آن‌ها بسیار ضروری به نظر می‌آید لذا معرفی برخی از این روایات نقش به‌سزایی در شیوه برخورد مسلمانان با احادیث ذکر شده از سوی فرقه وهابیت و مسلمانان نماها ایفا می‌نماید. از همین رو به بررسی برخی از این صفاتی که به خدا نسبت داده شده و روایاتی که در این باره وجود دارد پرداخته خواهد شد. درباره پیشینه تحقیق (موضوع) میتوان گفت که بحث از وهابیت و اسرائیلیات سابقه دیرینه داشته و کتاب‌ها و مقالات زیادی نیز تحت عنوان وهابیت و اسرائیلیات منتشر شده است که نگارنده مقاله در حد وسع از آنان بهره برده است ولی با توجه به تحقیقات به عمل آمده کتاب یا مقاله منسجم و نظام‌مندی با رویکرد تاثیرپذیری وهابیت از اسرائیلیات نگارش و نشر

یافته باشد وجود ندارد و به نظر می آید که نوشتار در پیش روی می تواند بستری خوب برای بررسی این موضوع باشد.

کتاب "اسرائیلیات یا اندیشه های وارداتی یهود"، نوشته محمدتقی دیاری بیدگلی، دانشکده الهیات و معارف اسلامی، ۱۳۷۷ در این کتاب به بررسی چگونگی ورود اندیشه های یهود(اسرائیلیات) در تفسیر قرآن مجید محور اصلی این پژوهش است به همین دلیل رابطه قرآن با کتاب های آسمانی پیشینیان مورد بررسی قرار گرفته است. که در این مقاله بیشتر از جنبه ی اندیشه ی اسرائیلیات در تفاسیر مورد بررسی قرار گرفته است.

مقاله "احادیث انبیاء و اسرائیلیات" منصور پهلوان، ابراهیم اقبال. این مقاله به ارتباط احادیث انبیاء با نقل روایت های اسرائیلیات و وجه اشتراک بین آن دو پرداخته است که با بررسی این احادیث چگونگی غیراسرائیلی بودن غالب آن ها بدست می آید که در نوشتار حاضر بیشتر از جنبه روایت های اسرائیلیات از این مقاله کمک گرفته است که در صدد پاسخ اجمالی به آن است.

در منابع اسلامی همیشه ذکری از اسرائیلیات بوده است لکن بسیاری از افراد وجه تسمیه این اصطلاح و نیز محتوای اسرائیلیات را نمی دانند و از خطرهای این روایات جعلی و کاذب بی خبر می باشند. از این رو بر آنیم به معرفی اسرائیلیات و روایاتی که تأثیر بیشتر در اعتقادات وهابیون داشته اند.

واژه اسرائیلیات

اسرائیلیات جمع اسرائیلیه است و در این که ریشه آن عربی، یا از واژگان وارداتی زبان عربی است، اختلاف نظر است؟ بعضی آن را واژه ای عبری دانسته اند که به « پیروزی بر خدا » است. این کلمه مرکب از جزء است ؛ واژه "اسراء" به معنای پیروزی و چیره شدن ، واژه "ئیل" به معنای قدرت تام و تمام . بنابراین ، "اسرائیل" یعنی چیره شده و پیروز آمده بر قدرت کامل یعنی خداوند تعالی. بنابر عقیده یهودیان ، پس از پیروزی حضرت یعقوب در پیکار با خداوند ، به وی لقب "اسرائیل" داده شد .^۱ نظر دیگر این است که "اسرائیل" از نظر لغوی به معنای بنده و برگزیده خدا، و هم معنای عبدالله است. بعضی هم احتمال داده اند کلمه اسرائیل عبری نبوده بلکه عربی و برگرفته از عبارت "سبحان الذی أَسْرَى بَعْبَهُ" باشد^۲

معنای اصطلاحی

اسرائیلیات در اصطلاح به روایت های برگرفته شده از یهود و نصاری گفته می شود که در میان امت های گذشته جاری بوده است. و به جهت غلبه جانب یهودی این روایات بر جانب نصرانی آن ها ، اسم اسرائیلیات بر آن نهادند، البته غالب این داستانها خرافی و بی اساس اند.^۳

^۱ . معرفت، محمد هادی، تفسیر و مفسران، قم، موسسه فرهنگی التهمید، ۱۳۷۹، ج ۱، ۲۵۶

^۲ . معرفت، محمد هادی، تفسیر و مفسران، قم، موسسه فرهنگی التهمید، ۱۳۷۹، ج ۱، ۲۵۹

^۳ . معین، محمد، فرهنگ معین، تهران، چاپخانه سپهر، ۱۳۶۳، ج ۲، ص ۷۰

تأثیر پذیری وهابیت از اسرائیلات :

– تأثیر پذیری در اعتقاد به تجسیم خداوند

شاهد اول: اعتقاد به دست داشتن خداوند

شاهد دوم: نشستن خدا بر عرش

۱. تأثیر پذیری وهابیت از اسرائیلات در اعتقاد به تجسیم خداوند

اوصاف خداوند در تورات موجود با اعتقادات وهابیت در این باره ، بسیار مشترک است. ابن تیمیه می گوید :
تورات پر از توصیفات الهی است و اگر این توصیفات جزء تحریفات و تغییرات تورات بود پیامبر(ص) آن ها را
انکار می کرد در صورتیکه وقتی مقابل پیامبر (ص) این صفات بیان شد وی از باب تعجب و تصدیق خندید و
بر آن ها اشکال نگرفت.^۱

شاهد ابن تیمیه روایت ذیل است:

بخاری و مسلم، هر دو از ابن مسعود روایت کرده اند که : " جَاءَ حَبْرٌ مِنْ الْأَحْبَارِ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (ص) فَقَالَ يَا
مُحَمَّدُ ! إِنَّا نَجِدُ أَنَّ اللَّهَ يَجْعَلُ السَّمَاوَاتِ عَلَى إصْبَعٍ وَ الْأَرْضِينَ عَلَى إصْبَعٍ وَالشَّجَرَةَ عَلَى إصْبَعٍ وَ الْمَاءَ عَلَى إصْبَعٍ
وَ الثَّرَى عَلَى إصْبَعٍ وَ سَائِرَ الْخَلْقِ عَلَى إصْبَعٍ . فَيَقُولُ إِنَّا الْفَلَكَ فَضَحَكَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ حَتَّى بَدَتْ

^۱ . ابن کثیر، عزالدین ابوالحسن علی، اسد الغابه ، ص ۲۰

۹. خداوند بعد از خلقت جهان به پشت خوابید و پای خود را روی پای دیگر انداخت!

آقای "طبرانی" در روایتی صحیح السند نقل می کند: "عبید بن حنین می گوید: من نشسته بودم که قتاده بن نعمان به پیش من آمد و گفت: پاشو با هم به پیش ابو سعید خدری برویم ای ابا حنین! من خبری شنیدم که از او شاکی شدم. ما رفتیم خدمت ابو سعید خدری و دیدیم که به پشت خوابیده است و پای راستش را روی پای چپش انداخته است. بر او سلام کردیم و قتاده آمد و نیشگونی شدید از پای ابوسعید گرفت و ابو سعید گفت: سبحان الله! ای پسر آدم! مرا به درد آوردی. قتاده گفت: من هم همین را می خواستم. پیامبر فرمود: خداوند وقتی خلقت جهان را تمام کرد، به پشت خوابید و یکی از پاهایش را روی پای دیگرش انداخت و فرمود: سزاوار نیست برای هیچ یک از بندگانم که همچین کاری را بکنند. ابو سعید گفت: به خدا قسم! من هم دیگر این کار را نمی کنم.^۱

۱۰. خدای وهابیت را چهار فرشته حمل می کنند!!

"ابن خزیمه" در کتاب التوحید، روایتی را نقل می کند که "عبدالله بن عمر"، فردی را به سوی عبد الله بن عباس فرستاد و گفت: آیا پیامبر خدا را دیده است؟ عبدالله بن عباس می گوید: بله. سپس گفت خدا را چگونه دیده است؟ وی گفت: خدا را در یک چمن زار سرسبز دیده است که در زیر خداوند، رختخوابی از طلا بود که بر روی تختی از طلا بود و چهار نفر از ملائکه، او را حمل می کنند و یک ملک بصورت مرد است و یکی بصورت گاو است و یک ملک بصورت کرکس است و یکی هک بصورت شیر است.^۲

آنچه نقل شد، مختصری بود از خصوصیات و ویژگی های خدائی که فرقه ضاله وهابیت، به عنوان توحید اصلی و حقیقی مطرح می کند و دیگر مسلمانها را به دلیل پیروی نکردن از این توحید، متهم به شرک و کفر می کند و بعد هم فتوای قتل آنها را صادر می کند.

^۱. المعجم الكبير للطبرانی، ج ۱۹، ص ۱۳

^۲. توحید، ابن خزیمه، ج ۲، ص ۴۸۳

این نکته، قابل توجه است که بهترین جایی که وهابیت زمین گیر می شود، بحث از «خدای وهابیت» است. مطالب عجیب و غریب، و نسبت های ناروا و دور از شأن حضرت رب العالمین، که به واسطه نبی مکرم(صلی الله علیه و آله)، و یا از طریق صحابه ایشان، به خداوند متعال نسبت داده شده است که با عقل سلیم بشری، و با تأملی اندک در آیات نورانی قرآن کریم، بطلان تمامی این ادعاها و نسبت ها روشن خواهد شد.

نتیجه گیری

"اسرائیلیات" یک فرآیندی است که با کعب الاحبار و هم اندیشان او شروع شده است . حلقه اولیه این سلسله را احبار یهودی و راهبان مسیحی تشکیل داده اند ، و حلقه فعلی آن در دست فرقه وهابیت است . غالب اندیشه های توحیدی وهابیت به کمک بعضی از صحابه و از طریق احبار یهود و راهبان مسیحی ، و بسیاری از تابعین و اهل حدیث ، به دست آنان رسیده است . فرقه وهابیت برای فرار از تاویل آیات و روایات صفات و رهایی از تشبیه و تجسیم قید " بلا تکلیف " را افزوده اند . نهایت سخن آن ها ، آن است که خدا دستی دارد که نمونه ندارد؛ و نشستی دارد که قابل توصیف نیست . در حالی که اشکال در این نیست که آیا کیفیت اعضاء و جوارح خدا بر ما روشن است یا خیر؟ بلکه اشکال در این است که اطلاق اعضاء و جوارح بر خداوند با آیات محکم قرآن و عقل منافات دارد.

از خصوصیات و ویژگی های خدائی که فرقه ضاله وهابیت، به عنوان توحید اصلی و حقیقی مطرح می کند و دیگر مسلمان ها را به دلیل پیروی نکردن از این توحید، متهم به شرک و کفر می کند و بعد هم فتوای قتل آن ها را صادر می کند. بهترین جائی که وهابیت زمین گیر می شود، بحث از «خدای وهابیت» است. مطالب عجیب و غریب، و نسبت های ناروا و دور از شان حضرت رب العالمین، که به واسطه نبی مکرم (صلی الله علیه و آله)، و یا از طریق صحابه ایشان، به خداوند متعال نسبت داده شده است که با عقل سلیم بشری، و با تاملی اندک در آیات نورانی قرآن کریم، بطلان تمامی این ادعاها و نسبت ها روشن خواهد شد.

منابع و مأخذ

۱. قرآن کریم .
۲. ابن ابی الحديد ، بی تا ، شرح نهج البلاغه، تحقیق محمد ابوالفضل ابراهیم ، بی جا ، دار احیاء الکتب العربیه
۳. ابن اثیر ، ۱۳۶۴ ، النهایه فی غریب الحدیث ، تحقیق احمد الزواری- محمود محمد الطناحی، قم ، موسسه اسماعیلیان.
۴. ابن حجر عسقلانی ، ۱۴۰۴ ق ، التهذیب التهذیب ، دار الفکر ، الطبعة الاولى.
۵. _____ ، بی تا ب ، کتاب السنه ، نسخه الکترونیکی ، مکتبه مشکاه الاسلامیه.
۶. ابن خزیمه ، ۱۴۰۸ ق ، کتاب التوحید و اثبات صفات الرب ، بیروت ، دارالجليل.
۷. بخاری ، محمد بن اسماعیل ، ۱۴۰۱ ق ، صحیح بخاری ، بیروت دار الفکر ، چاپ افست از چاپخانه عامره در استانبول.
۸. خمینی ، سید مصطفی ، ۱۴۱۸ ق ، تفسیر القرآن الکریم ، قم ، موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی.
۹. خویی ، ابوالقاسم ، ۱۳۹۵ ق ، البیان فی تفسیر القرآن ، بیروت ، دارالزهرا
۱۰. راغب اصفهانی ، ابی القاسم الحسن بن محمد ، ۱۴۱۲ ق ، مفردات غریب القرآن ، دمشق ، بیروت ، دار العلم الدار الشامیه.
۱۱. رضوی ، سید مرتضی ، بی تا ، آراء علماء السنه فی الوهابیه ، بی جا.
۱۲. زبیدی ، محمد مرتضی ، بی تا ، تاج العروس من جواهر القاموس ، بیروت ، مکتبه الحیاه.
۱۳. صدوق (ابن بابویه) ، محمد بن علی ، ۱۳۹۸ ق ، التوحید ، قم ، جامعه المدرسین.
۱۴. عبد السلام ، عمر ، ۱۴۱۶ ق ، مخالفه الوهابیه للقرآن و السنه ، بیروت ، دار الهدایه.
۱۵. غنیمان ، عبدالله بن محمد ، شرح کتاب التوحید (صحیح بخاری ، ج ۱) ، نسخه الکترونیکی ، مکتبه مشکاه الاسلامیه.

۱۶. کتاب مقدس

۱۷. کثیری ، سید محمد ، ۱۴۱۸ ق ، السلفیه بین اهل السنه و الامامیه ، بیروت ، الغدير.

۱۸. کلینی ، محمد بن یعقوب ، ۱۳۶۵ ش ، الکافی ، تهران ، دار الکتب الاسلامیه.

۱۹. مجلسی ، محمد باقر ، ۱۴۰۳ ق ، بحار الانوار ، بیروت ، مؤسسه وفاء.

۲۰. نیسابوری ، مسلم بن حجاج ، بی تا ، صحیح مسلم ، بیروت ، دارالفکر.